

Є. П. Люшня¹, І. А. Литвин¹, М. І. Панасюк¹, Г. В. Левін¹, І. П. Онищенко²

¹ Інститут проблем безпеки АЕС НАН України, вул. Кірова, 36а, Чорнобиль, 07270, Україна

² Науково-інженерний центр радіогідроекологічних полігонних досліджень НАН України, вул. О. Гончара, 55б, Київ, 01054, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ГАММА- ТА ГАММА-СПЕКТРОМЕТРИЧНОГО КАРОТАЖУ ДЛЯ ЦІЛЕЙ РАДІОГІДРОЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ

Представлено часткові результати проведення моніторингу навколо об'єкта «Укриття». Наведено дані по гамма-каротажу та спектрометричному гамма-каротажу, отримані в мережі спостережних свердловин за 2014 р., та порівняння деяких вимірювань із вимірюваннями, отриманими в попередні роки. У результаті були зроблені певні висновки щодо можливих змін радіологічної обстановки ґрунтів навколо об'єкта «Укриття».

Ключові слова: гамма-каротаж, радіонукліди, моніторинг, об'єкт «Укриття».

Вступ

Ґрунти в локальній зоні об'єкта «Укриття» продовжують залишатися одним із найбільш небезпечних джерел радіаційного забруднення, у зв'язку з чим відбувається розповсюдження радіонуклідів у ґрунтових водах і опромінення персоналу, який виконує земляні роботи на території локальної зони [1]. Для контролю та оцінки радіоактивного забруднення ґрунтів використовується гамма-каротаж, тобто аналіз гамма-випромінювання, що надходить на детектор з оточуючих його ґрунтів [2, 3]. В умовах локальної зони об'єкта «Укриття» основним гамма-випромінюючим радіонуклідом є ¹³⁷Cs з енергією гамма-квантів 662 кеВ.

За перше півріччя 2014 р. було проведено гамма-каротаж у свердловинах 4-3А, 9-2А, 9-3А, 16-1А, 16-2А, 1-4А, 12-2А, 13-3А, 13-2А. У 2014 р. значення потужності експозиційної дози (ПЕД) по стовбуру свердловин в інтервалі залягання активного шару, в основному зафіксовано в межах від 54 до 120 мР/год. Основною задачею таких вимірювань є контроль за можливими змінами рівнів і просторового розподілу радіоактивного забруднення ґрунтів і відповідно забруднення підземних вод гамма-випромінюючими радіонуклідами. За даними гамма-каротажу, виконаного у 2013 р. [4], зафіксовано збільшення ПЕД у свердловинах 4-2Г і 1-2А в порівнянні з результатами вимірювання за попередні роки. У решті свердловин будь-яких помітних змін у 2013 р. не було помічено.

Результати проведення гамма-каротажу свердловин у 2014 р.

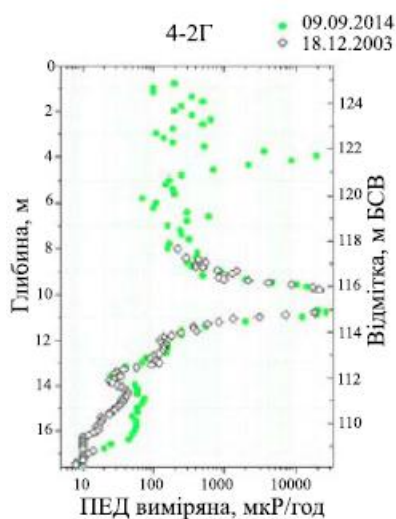

Рис. 1. Діаграма гамма-каротажу свердловини 4-2Г.

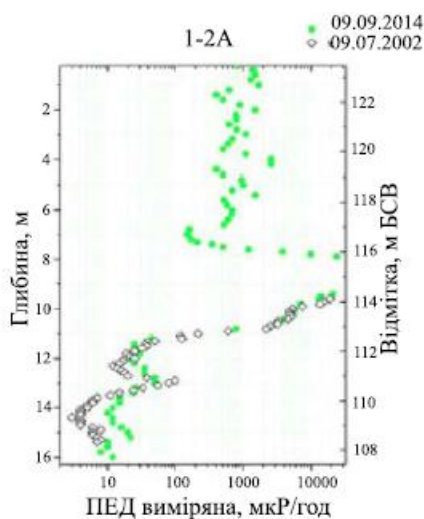

Рис. 2. Діаграма гамма-каротажу свердловини 1-2А.

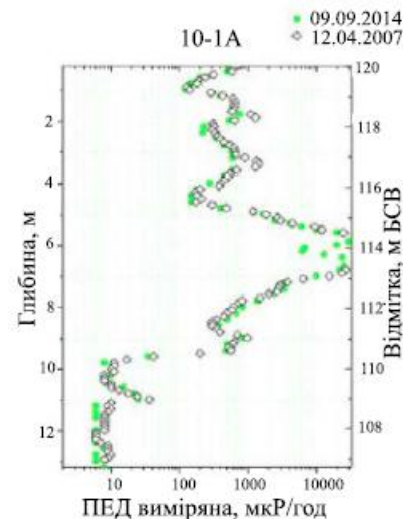

Рис. 3. Діаграма гамма-каротажу свердловини 10-1А.

Свердловина 4-2Г. Спостерігається підвищення ПЕД в інтервалі відміток 109 – 112 м. На діаграмі гамма-каротажу (рис. 1) легко помітити підвищення значень ПЕД у вимірюваннях за 2014 р.

© Є. П. Люшня, І. А. Литвин, М. І. Панасюк, Г. В. Левін, І. П. Онищенко, 2016

у порівнянні з вимірюваннями за 2003 р. Значення ПЕД у 2003 р. знаходились у межах величин 10 – 40 мкР/год, а у 2014 р. в даному інтервалі величина ПЕД підвищилась до 20 – 75 мкР/год. Це чітко видно й на графіках зміни активності у свердловині 4-2Г по роках. Підвищення активності ґрунтів навколо стовбура свердловини можна пояснити привнесенням ^{137}Cs з ґрунтовими водами. Рівень ґрунтових вод за період спостереження змінювався від 109,86 до 111,31 м.

Свердловина 1-2А. Підвищення ПЕД зафіксовано в інтервалі відміток 108 – 110 м. На діаграмі гамма-каротажу (рис. 2) легко помітити деяке підвищення значень ПЕД у вимірюваннях за 2014 р. у порівнянні з вимірюваннями за 2002 р. Значення ПЕД у 2002 р. знаходились у межах 3 – 8 мкР/год, а у 2014 р. ці величини підвищились до 10 – 22 мкР/год. На графіках зміни активності ^{137}Cs в ґрунтах навколо свердловини 1-2А можна бачити незначне підвищення активності ^{137}Cs з 2002 по 2014 р. Рівень ґрунтових вод у свердловині 1-2А за період спостереження змінювався від 109,86 до 111,28 м.

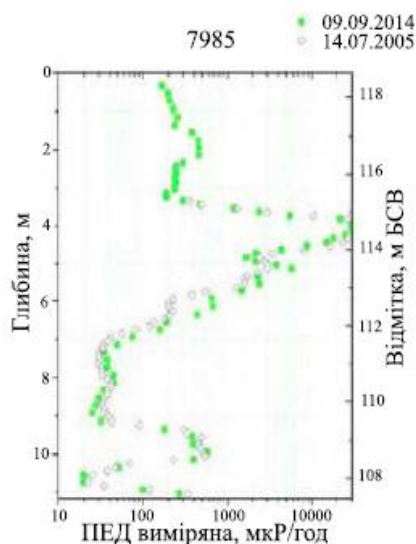

Рис. 4. Діаграма гамма-каротажу свердловини 7985.

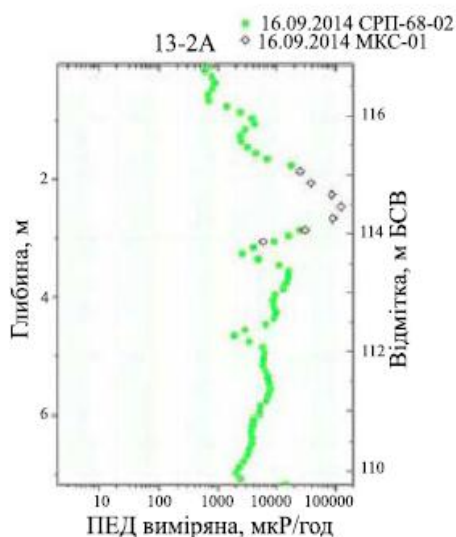

Рис. 5. Діаграма гамма-каротажу свердловини 13-2А.

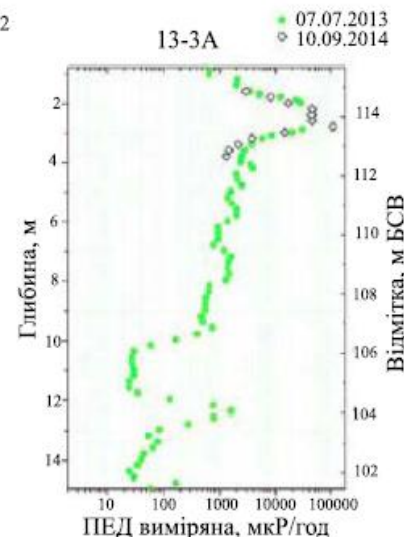

Рис. 6. Діаграма гамма-каротажу свердловини 13-3А.

Свердловина 10-1А. Значних змін значень ПЕД за період з 2007 по 2014 р. не спостерігається (рис. 3). Рівень ґрунтових вод за період спостереження змінювався від 109,47 до 111,26 м.

Свердловина 7985. Значних змін розподілу гамма-поля по стовбуру свердловини з 2005 по 2014 р. не спостерігається (рис. 4). Проте слід зауважити, що на графіку зміни активності спостерігається деяке підвищення активності у вимірюваннях за 2014 р. у порівнянні з вимірюваннями за 2013 р. Рівень ґрунтових вод за період спостережень змінювався від 109,77 до 111,426 м.

У цілому на графіках гамма-каротажу прослідковуються деякі підвищення чи пониження значень залежно від глибини, на якій було зроблено вимірювання, а також дати його проведення. Але робити певні висновки щодо таких змін активності не представляється можливим через відсутність закономірності таких змін.

Окремо треба відзначити свердловини 13-2А і 13-3А (рис. 5 і 6). По всьому стовбуру свердловини 13-2А спостерігаються підвищені значення ПЕД. Це може свідчити про наявність додаткового джерела радіоактивного забруднення. Рівень ґрунтових вод за період спостережень змінювався від 110,51 до 111,19 м. На діаграмі гамма-каротажу видно, що високі значення ПЕД також спостерігаються нижче рівня ґрунтових вод. Нижче активного шару значення ПЕД знаходяться в інтервалі від 2000 до 10000 мкР/год. У свердловині 13-3А на глибинах 5 – 9 м також спостерігаються підвищені значення ПЕД. Значення змінюються в інтервалі від 560 до 4000 мкР/год. Рівень ґрунтових вод за період спостережень змінювався від 110,43 до 111,21 м.

Спектрометричний гамма-каротаж

Спектрометричний гамма-каротаж є ще однією можливістю контролю змін радіологічної обстановки у ґрунтах локальної зони об'єкта «Укриття».

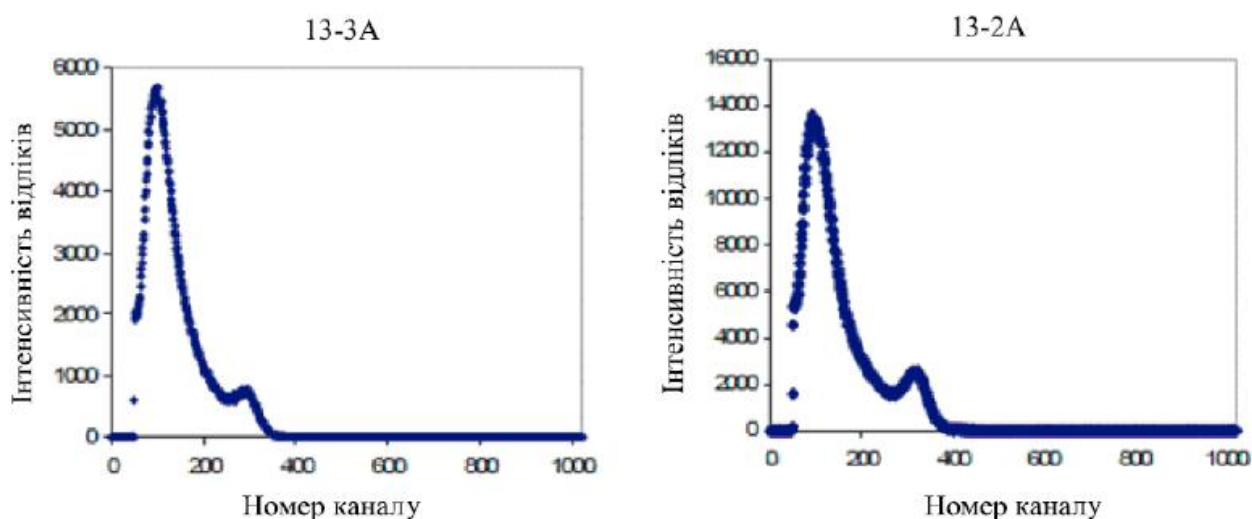

Рис. 7. Гамма-спектри, отримані у свердловині 7982 на глибині 9,3 м за 2014 (зліва) та 2004 р. (справа).

Ідеї і принципи методу описано в [5, 6]. Контрольованим параметром є співвідношення фотопік/комптон для ^{137}Cs , тобто співвідношення інтенсивності лінії ^{137}Cs 662 кеВ до інтенсивності максимуму комптонівського континууму. Для детекторів типу D2 було прийнято коефіцієнт 0,2. Відповідно значення, менші за даний коефіцієнт, характерні для об'ємного типу забруднення, а решта значень – для поверхневого. У попередні роки було виконано ряд гамма-спектрометричних вимірювань у свердловинах на різних глибинах.

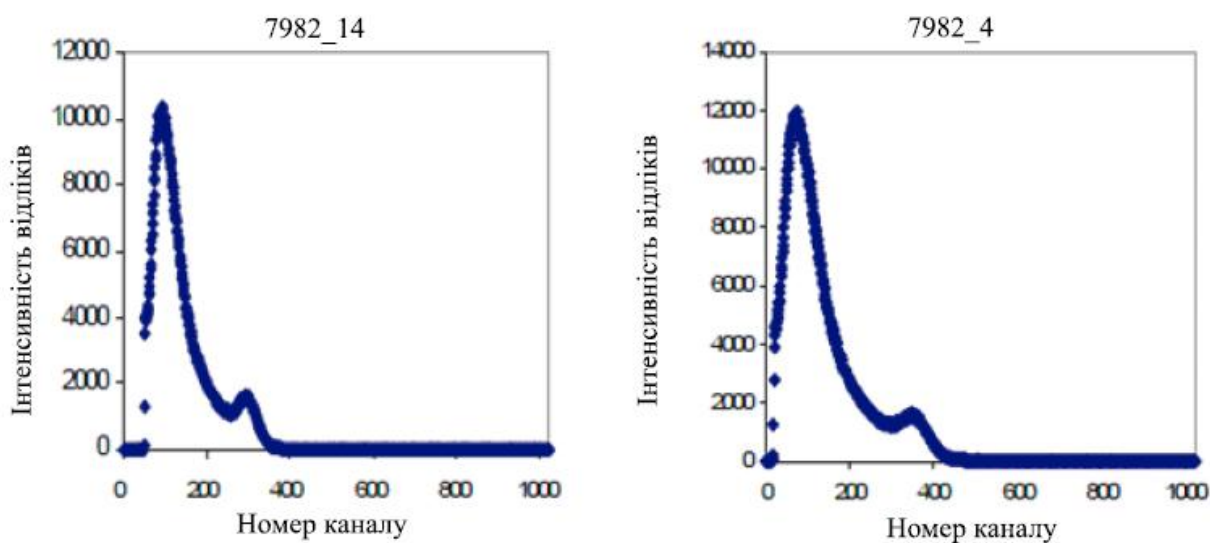

Рис. 8. Гамма-спектри, отримані у свердловинах 13-3А (зліва) та 13-2А (справа) на глибинах 5,0 і 4,6 м відповідно за 2014 р.

У цій статті наведено результати аналогічних вимірювань для деяких свердловин. Результати аналізу наведено в таблиці. На рис. 7 для порівняння показано спектри, отримані у 2004 і 2014 р. у свердловині 7982. Також у зв'язку з високими значеннями ПЕД по стовбуру свердловин 13-2А та 13-3А за результатами гамма-каротажу було прийнято рішення провести гамма-спектрометричний каротаж у цих свердловинах (рис. 8).

Отже, як видно з таблиці, забруднення у свердловинах є переважно об'ємного типу. Хоча у свердловині 13-2А на глибині 3,5 м було отримано співвідношення, рівне 0,28, що повинно свідчити про наявність поверхневого забруднення. Але оскільки по всьому стовбуру свердловини спостерігаються підвищені значення ПЕД, а на діаграмі гамма-каротажу на глибині 3,5 м можна спостерігати невеликий пік (приблизно 16000 мкР/год), то однією з причин таких значень коефіцієнта може бути забруднення при бурінні (просипання ґрунтів з активного шару нижче по стовбуру свердловини).

Результати спектрометричного гамма-каротажу спостережних свердловин

Свердловина	Рік вимірювань	Глибина вимірювань	Детектор	Пік Cs, імп.	Пік Compton, імп.	Співвідношення піка Cs до піка Compton
7982	2004	9,3	D2	1599	11972	0,133562
		9,5	D2	6863	53369	0,128595
		9,9	D2	2222	17919	0,124002
	2014	9,3	D2	1606	10386	0,154631
		9,5	D2	2425	16790	0,144431
		9,9	D2	1214	9027	0,134485
13-2A	2014	2,5	D2	820	7376	0,111171
		2,7	D2	2820	23015	0,122529
		3	D2	3935	25552	0,154
		3,5	D2	8117	28591	0,283901
		4,6	D2	2588	13456	0,192331
13-3A	2014	1,9	D2	787	5682	0,138508
		2,4	D2	1379	10561	0,130575
		3	D2	2158	17425	0,123845
		3,3	D2	1381	12440	0,111013
		5	D2	646	3374	0,191464

Висновки

1. По стовбуру свердловин 4-2Г і 1-2А у процесі виконання гамма-каротажу в режимі моніторингу спостерігається підвищення ПЕД від ґрунтів і ґрунтових вод навколо свердловини на глибинах залягання водного горизонту. Це пов'язано з принесенням (міграцією) гамма-випромінюючого ¹³⁷Cs до стовбура свердловини з ґрунтовими водами.

2. За даними гамма-каротажу свердловин 10-1А, 7985, 9-3А, 16-1А, 16-2А, 1-4А, 9-2А в режимі моніторингу помітних змін ПЕД по стовбуру свердловин протягом періоду вимірювань 2002 – 2014 рр. не зафіксовано.

3. У результаті проведеного гамма-каротажу свердловин 13-2А і 12-2А виявлено досить високе радіоактивне забруднення ¹³⁷Cs ґрунтів, що залягають на 2 – 10 м нижче активного шару, в інтервалі відміток 102 – 113 м. Значення ПЕД у цих інтервалах змінюються від 560 до 10000 мкР/год.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Cripps A. C. The use of the natural gamma-logging engineering geological investigations / A. C. Cripps and D. M. McCann // Engineering Geology. - March 2000. - Vol. 55. – Issue. 4. – P. 313 - 324.*
2. *Integrated monitoring plan for Hanford site Groundwater monitoring project / M. J. Hartman, D. J. Newcomer, P. E. Dressel, E. C. Thornton // PNNL-11989, Sept. 1999.*
3. *Хайкович И. М., Шашкин В. Л. Опробование радиоактивных руд по гамма-излучению. Теория и методика. - М.: Энергоатомиздат, 1982. – С. 158.*
4. *Отчет о НИР "Радиогидроэкологический мониторинг в районе объекта "Укрытие" // Чернобыль, 2013. – № 0112U0066415.*
5. *Использование результатов гамма-спектрометрических исследований при интерпретации данных гамма-каротажа скважин локальной зоны объекта "Укрытие" / А. К. Калиновский, А. И. Малюк, Н. И. Панасюк и др. // Проблемы Чернобиля. - 2001. - Вып. 8. - С. 15 - 20.*
6. *Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Павлюченко М. І. Застосування спектрометричного гамма-каротажу для вивчення структури розподілу забруднення в ґрунтах навколо 4-го енергоблока ЧАЕС // Проблемы Чернобиля. - 2003. - Вып. 13. - С. 116 - 119.*

Е. П. Люшня¹, І. А. Литвин¹, Н. І. Панасюк¹, Г. В. Левин¹, І. П. Онищенко²

¹Інститут проблем безпеки АЕС НАН України, ул. Кирова, 36а, Чернобыль, 07270, Украина

²Научно-инженерный центр радиогидроэкологических полигонных исследований НАН Украины, ул. О. Гончара, 55б, Киев, 01054, Украина

ПРИМЕНЕНИЕ ГАММА- И ГАММА-СПЕКТРОМЕТРИЧЕСКОГО КАРОТАЖА ДЛЯ ЦЕЛЕЙ РАДИОГИДРОЭКОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА

Представлены частичные результаты проведения радиогидроэкологического мониторинга в районе объекта «Укрытие». Приведены данные по гамма-каротажу и спектрометрическому гамма-каротажу, которые получены благодаря использованию сети наблюдательных скважин за 2014 г. Также проведены сравнения некоторых измерений с измерениями, выполненными в предыдущие годы. В результате были сделаны некоторые выводы относительно возможных изменений радиологической обстановки вокруг объекта «Укрытие».

Ключевые слова: гамма-каротаж, радионуклиды, мониторинг, объект «Укрытие».

E. P. Liushnya¹, I. A. Lytvyn¹, M. I. Panasyuk¹, G. V. Levin¹, I. P. Onyshchenko²

¹*Institute for Safety Problems of Nuclear Power Plants NAS of Ukraine, Kirova str., 36a, Chornobyl, 07270, Ukraine*

²*Radio-Environmental Center, National Academy of Sciences of Ukraine, 55b, O. Gonchara str., Kyiv, 01054, Ukraine*

APPLYING GAMMA- AND GAMMA-SPECTROMETRIC LOGGING FOR GOALS OF RADIOHYDROECOLOGICAL MONITORING

Presented partial results of radiohydroecological monitoring near object “Ukrytya”. The gamma-logging and spectrometric gamma-logging data of using the web of observation boreholes in 2014 is represented below. Also, we made the comparisons of some measurements, that were made in previous years. As a result, some conclusions were made about possibility of changing radiologic conditions around object “Ukrytya”.

Keywords: gamma-logging, radionuclides, monitoring, object “Ukrytya”.

REFERENCES

1. *Cripps A. C. The use of the natural gamma-logging engineering geological investigations / A. C. Cripps and D. M. McCann // Engineering Geology. - March 2000. - Vol. 55. – Iss. 4. – P. 313 - 324.*
2. *Integrated monitoring plan for Hanford site Groundwater monitoring project / M. J. Hartman, D. J. Newcomer., P. E. Dressel, E. C. Thornton // PNNL-11989, Sept. 1999.*
3. *Haykovich I. M., Shashkin V. L. Assaying for radioactive ores by gamma radiation. Theory and methods. - Moskva: Energoatomizdat, 1982. – P. 158. (Rus)*
4. *Report of SRW “Radiohydroecological monitoring near object “Urytya” // Chornobyl, 2013. – № 0112U0066415. (Rus)*
5. *Using of gamma-spectrometric researches in interpretation of gamma-logging data from boreholes in local area of object “Ukrytya” / A. K. Kalinovskiy, A. I. Maliuk, N. I. Panasyuk et al. // Problems of Chornobyl. – 2001. – Iss. 8. - P. 15 – 20. (Rus)*
6. *Panasyuk M. I., Skorbut A. D., Pavliuchenko M. I. Applying of spectrometric gamma-logging for learning structure distribution of contamination in soils near 4-th power unit of CNPP // Problems of Chornobyl. – 2003. – Iss. 13. – P. 116 -119. (Rus)*

Надійшла 01.09.2015
Received 01.09.2015